

Кудерміна Олена Іванівна,
завідувач кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ,
доктор психологічних наук, професор

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗНАННЯ В СУЧАСНІЙ ЮРИДИЧНІЙ ОСВІТІ

На сьогоднішній день, мабуть найбільша дискусійна тема освітнього середовища – майбутнє юридичної освіти. Опрацювання концепції юридичної освіти постійно обговорюється в різних суспільних горизонтах – наукових, методичних та, нажаль, політичних. Саме останній прошарок зацікавлених осіб вносить актуальні маркери для подальшого руху формування потенціалу правознавчої еліти в нашій державі. Чинники зазначеного потребують окремих роздумів та не є предметом нашого розгляду. Водночас, аналізуючи місце психології в сучасній юридичній освіті так чи інакше вплив політичних інтересів на її зміст неможливо не відчувати.

Кожен з пересічних громадян України бажає бачити в представнику правничої професії культурну, ерудовану, фахову та насамперед моральну людину. Людину, яка в складних для громадянина ситуаціях життя зможе надати правову допомогу не тільки у вимірі правових відносин, але й у вимірі гуманістичного відношення до індивідуальності кожного. В той же час, вимоги до підготовки сучасного юриста у закладах вищої освіти, що прописані у стандарті вищої освіти ступеня вищої освіти «бакалавр» спеціальності 081 «Право», на наш погляд, не відображають потенційні очікування суспільства.

Серед шістнадцяти спеціальних (фахових, предметних) компетентностей немає ні однієї психологічно змістовної. Що це передбачає? Но, насамперед, те що ні один заклад вищої освіти, який здійснює підготовку бакалаврів за спеціальністю 081 «Право» не зможе ввести у навчальний план освітньої діяльності дисципліни психологічного циклу. Це непередбачено зазначеними компетентностями, які повинні бути сформовані у фахівця-юриста. Ми не заперечуємо необхідність формування «знань і розумінь ретроспективи формування правових та державних інститутів»; «поваги до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи»; «знань і розумінь міжнародних стандартів прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини». Але при цьому, науковці, які створювали наведений нормативний документ чомусь не врахували, що юридична діяльність реалізується в системі «людина-людина» та

ефективна її реалізація унеможливлується без мінімальної сукупності знань у фахівця про цю людину.

В даному випадку стає не зрозумілим – чи є це несподівана помилка, чи усвідомлений крок. Відкидаючи необхідність юристом розуміти психологію особистості, психологічну детермінацію правових феноменів ми сприяємо формуванню «операціонального», «функціонуючого» правника не здатного бачити людську природу створення правових основ існування спільноти та реалізації основних принципів демократичного суспільства. Немоżliво створювати законодавчі засади держави та очікувати їх ефективного втілення в поведінці громадян нашої держави у відриві від знань та розуміння магістральних основ цієї поведінки. Зазначений рух може призвести до створення «ідеалізованої», «показової» законодавчої бази, що буде зразковим прикладом документів, але не дієвим засобом регуляції суспільних відносин.

Взагалі не зрозумілим постає питання про можливості ефективного реалізації досудового розслідування та взагалі здійснення судочинства у нашій державі. Повертаючись до вже окресленого питання – кого ми очікуємо бачити в прикінцевому рахунку – алгоритмічно діючого юриста, що добре знає практику Європейського суду та міжнародних правових інституцій – чи фахівця, здатного вирішувати складні, варіабельні, нестандартні завдання в межах правових норм. Слідчий, суддя, адвокат, які не розуміють природу формування потребнісно-мотиваційної сфери особистості, не здатні диференціювати поняття емоційні стани та процеси не зможуть, в повній мірі, навіть вірно кваліфікувати злочині дії особи. Ми вже не акцентуємо увагу на необхідність формування у правознавця навичок професійного спілкування, вмінь вирішувати конфліктні ситуації, реалізовувати знання щодо медіації тощо.

Безумовно, ретроспективний аналіз інтеграції юридичного та психологічного наукового знання дозволяє окреслити причини побоювання з боку правників «психологізації» правової реальності та зведення її до різновиду «людських стосунків». Водночас, повне заперечення психологічної природи правових феноменів, як однієї із складових наукового та прикладного їх аналізу, мабуть не є обґрунтованим. Ці побоювання призводять до відсутності системності, цілісності та комплексності у підготовці майбутніх фахівців юридичної сфери.